

"Şlyapalı Mauqli" - HEKAYƏ

Səbəbkarın evi abad! Təzə mənzilə köçmüşdük, qonşularımı hələ yaxından tanımırdım.

Həmişə əynində boz kostyum, başında yaşıl şlyapa, qoltuğunda qovluq, gözündə çəsmək olan birisi zahirən çox təkəbbürlü adama oxşayırdı.

Çallaşmış saçları arxadan az qala çiyinlərinə dəyirdi.

Bu, təxminən qırx beş-əlli yaşlarında ucaboy, pəhləvan cüssəli bir kişi idi.

Uzun burnu, ağ, ətli sifətini arakəsmə kimi iki hissəyə bölmüşdü. Hərdən onunla salamlaşsam da, kim olduğunu, harda işlədiyini bilmirdim. Ancaq maraqlanırdım.

Bir dəfə pilləkənlə çox ciddi tərzdə, aram-aram aşağı endiyini görüb onu saxladım.

- Salam, qonşu, -dedim.

Könülsüz ayaq saxladı. Qalın qovluğunu sağ qoltuğundan sol qoltuğuna ötürüb burnunu dikəltdi. Astadan hakimənə bir tərzdə cavab verdi:

- Əleykəssəlam, qadan alım. – Ancaq üzümə baxmadı. – Mənə sözün vardı?

- Xeyr... Elə belə... Yaman fikirlisiniz.

- Ta onu demə, qadan alım, işim çoxdur. Bu saat heç başımı qaşımağa vaxtım yoxdur.

Mən zarafata keçdim:

- Qonşuluqda adam adama nə gündə gərək olar?! Sizin vaxtınız yoxdur, gəlin, başınızı mən qaşıyım.

Bir balaca eyni açıldı, xəfifcə qımışdı:

- Hankı mərtəbədə olursuz?

- Odur ey... – qapımızı göstərdim- üçüncü mərtəbədə.

Ayrıldıq. O, həyətə düşdü, mən yuxarı qalxdım. Bir istirahət günü evdə oturub üzümü qırxırdım. Zəngimiz çalındı. Dəhlizə çıxdım. Gələn o idi. Elə astanada tanış olduq:

- Salman.

Qonşum adını “Canəli müəllim” söylədi.

- Əyləşin, - dedim. – Bu dəqiqə saqqalımı tərəş eləyim, sonra sizin qulluğunuzdayam.

Canəli şlyapasını çıxarıb mənə uzatdı. Başının ortasında təmiz sürüşkən bir meydança parıldadı. O,

evə məhrəm adam kimi keçib yuxarı başda divana yayxandı. Eynəyinin üstündən kitab rəflərinə ötəri nəzər saldı.

- Məndə sizdəkindən çoxdur.

- Nə?

- Kitabı deyirəm.

- Hə... Bizim də dövlətimiz bunlardır.

- İndi ta zamana dəyişib, qadan alım. Ticarət işçisinin də evində öz kitabxanası var.

- Kimdir ticarət işçisi?

- Sən...

- Səhv edirsiniz, Cənəli müəllim.

Bir an ikimiz də susduq. Qonşum tərəddüdlə dedi:

- Bə kimsə dedi ki, üçüncü mərtəbədə yaşayan univərmaqda işləyir, özü də karlı adamdır. Fikirləşdim, belədirsə, gedim kişinin qulluğuna bir salam verim... Mən qarşıdakı aynadan ona diqqət yetirirdim.

- Univərmaqda işləyən bizimlə üzbəüz qapıda olur. Mən jurnalistəm.

Qonşum dizini sığalladı.

-Hə? Nə olar, qadan alım. Elə jurnalistə də salam verməyinə dəyər.

Bu söz mənə yaman yer elədi. Xasiyyətimdi: qəlbimə toxunanın qulluğunda xəcalətli qalmazdım. Gec-tez bu hayıfı ondan çıxmalıydım, məqam axtarırdım.

- Ə, Salman, sən bu üzqırخان maşınından nə qəribə səslər çıxır...

Fürsət idi. Əks hücumu keçdim:

- Bunu təzə alanda yaxşı musiqi çalırdı. İndi bir az köhnəlib, xaric notlar vurur.

Cənəli mənə tərəf çevrilib gözlərini döydü:

-Bıy!.. Məgər musiqi çalan üzqırخانlar da var?

Özümü itirmədim. Səsimə ciddilik qatdım:

- Bəs bunu siz bilmirsiniz?

- Yoox...

- Xətrinizə dəyməsin, Cənəli müəllim, geri qalmısınız...

- Qadan alım, başım elə qarışıb ki, Vallah dünyadan xəbərim yoxdur. Adı nədir o üzqırخانın?

- "Aqidel".

Duymuşdum: hərif zahirən zəngin görünsə də, daxilən boş adama oxşayırdı.

- Yaponlarınkıdır, - dedim.- "Aqidel" onların bir musiqisidir. Necə bizdə "Qaytağı" yoxdur, bu da elə... Təzə vaxtında mən bununla üzümü qırxanda uşaqlar şıdırğı oynayırdılar. İndi səsi bir az xırıldayır...

Canəli əllərini şappıldadıb heyrləndi:

- Pa atannan! Yaponlara bax ey!.. Gör nələr icad edirlər! Ondan gərək birini də mən alam.

Hirsim tamam soyumamışdı. Üzümə odekolon püskürdüb ayağa qalxdım.

-Əşi, bu harasıdır?! Yaponlar üzük buraxırlar, qaşında televizor ekranı. Küçədə gedə-gedə bax özünçün, darıxma.

- Sən nə danışırısan, qadan alım!!

- Bəli...

- Rənglimi göstərir?

- Bəli. Özü də yeddi-səkkiz kanallı. Birində futbol, digərində kino, üçüncüsündə, canım sənə desin həkim məsləhəti. Nə bilim, multfilm... heyvanlar aləmində... hansını xoşlayırsan, tut, tamaşa elə.

- Ə, səndə əntiqə söhbətlər varmış, ay Salman, mənim xəbərim yox...

- Gəlib-getmirsiz də...

- Bundan sonra ta hər vıxadnoy sizdəyəm, qadan alım.

O gün Canəli harasa tələsirdi. Çayını yarımçıq içib çıxdı. Onu ötürəndən sonra mən dəhlizdə ayaq üstə donub qalmışdım. Fikirləşirdim, dünyada necə nadan adamlar varmış!

Canəli ilə ikinci görüşdə xoruz səsi eşitməmiş uydurmalar toqquşdurmuşdum.

Demişdim ki, 1925-ci ildə Braziliya futbolçuları italiyalılarla oynayanda Peleni meydançada yıxıblar. O da hirsindən rəqib darvazasına elə öldürücü bir zərbə vurub ki, qapıçı kosqarışığı toru yırtaraq on iki metr havaya qalxıb.

Ordan da kəlləmayallaq arxa tribunada oturan tamaşaçıların üstünə düşüb. İki ölüb, səkkizi möhkəm əzilib.

İnanmışdı. Daha ağına gətirməmişdi ki, adamda elə zərbə olmaz, 25-ci ildə isə Pele heç dünyaya gəlməmişdi.

Demişdim ki, Fransa səyyahı Lope de Veqa Mərakeş cəngəlliklərində meymunların şahmat oynadığını öz gözlərilə görüb.

İnanmışdı. Daha bilməmişdi ki, Lope de Veqa Fransa səyyahı deyil, İspaniya dramaturqudur.

Mərakeşdə heç cəngəllik varmı? Oradakı meymunların şüurları nə qədər inkişaf edib ki, şahmat da oynasınlar?..

Demişdim ki, keçən il qəzetlərdə oxumuşam, Pirşağıda dəniz sahilində otuz yaşlı bir cavan qayaların üstündə dayanıb balıq tuturmuş, bəxtindən tilovuna su adamı gəlibdir. Çıxarıb onu sahilə, alıb qucağına, aparıb evlərinə.

İndi iki uşaqlı arvadını boşayıb onu almaq istəyir. Amma ata-anası qoymur...

Bu dəfə Canəli özünü xam göstərməmək üçün başını tərpedib demişdi:

O əhvalatı mən də oxumuşam.

Ağıllını aldatmaq çətindir, naşıya isə hər yalanı satmaq olar.

Dünyadan bixəbər Canəli mənim nəzərimdə meşədən təzəcə tutulmuş mauqli kimi bir şey idi.

Fərq təkcə orasıdaydı ki, bu, meşədə yaşamırdı, çılpaq gəzmirdi. Əynində kostyum, başında şlyapa vardı, qoltuğunda qovluq gəzdirdirdi. Həm də adam kimi danışırdı.

Özündən soruşub öyrənmişdim: Canəli hələ evlənmemişdi. İt saxlayırdı. Səbəbini də belə izah edirdi: “Ağıllı kişinin arvadı da gərək ona bərabər olsun, qadan alım. Ürəyim istəyən ideal qız tapmaq çətindir.

Sabah mən dünyanın keçmişindən, gələcəyindən danışanda həyat yoldaşım ağzını açıb gözlərimin içinə baxacaq. Mənə elə qadın lazım deyil, qadan alım”.

Son zamanlar Canəliyə yaman bağlanmışdım. Onsuz darıxırdım.

Həmişə də təzə yalanlarım beynimdə hazır idi. Bir sözlə istirahət günlərində- boş vaxtlarım çox məzəli, əyləncəli keçirdi.

Arabir bizim üçün çay gətirəndə arvad hap-goplu söhbətlərimin ucundan- qulağından eşidirdi. Əhvalatın nə yerdə olduğundan xəbərdardı. Onun üçün də məni məzəmmət edirdi:

- Salman, heç utanmırsan, o boyda vidli-fasonlu kişini barmağına dolamısan?! Meymun–zaddı bəyəm sənincün oynadırsan onu?!

- Ay qız, axı mən neyləyim? – deyirdim. –Sazan balığı kimi özü tilova gəlir. Mən zarafatsız keçinə bilmirəm.

***

Növbəti görüşümüzə Canəli bir qədər dəyişmişdi. Yəqin düşünmüşdü ki, həmişə mən Salmanın sözlərinə heyranlıqla qulaq assam deyər, özü qəzet, jurnal oxumur, heç nə bilmir, danışmağa sözü yoxdur.

Ona görə bu dəfə dünyanın məşhur alimlərindən, yazıçılarından söz salmışdı. Arada bir Şekspirin adını çəkəndə əlüstü, söhbətə qarışmışdım:

- Bilirsiz Şekspir nə millətidir?

- İngilis deyil?

- Xeyr, canım! Çoxları elə bilir.- Uyduracağım yalana bu başdan gülməyim tutduğundan özümü zorla saxladım- Şekspir xalis müsəlmandır.

- Müsəlmandır?!

- Bəli, əsl adı da Şeyxi-Pirdir. Yəni pirin şeyxi. On altıncı əsrin əvvəllərində bir tədqiqatçı onun haqqında monumental əsər yazıb. Kitabının adını qoyub “Şeyx iz pira” Ondan sonra ingilislər kişinin ismini dəyişərək Şekspir eləyib, öz adlarına çıxarıblar.

Canəli qoyun kimi şüursuz bir görkəmdə gözlərini döydü.

- Qadan alım, bə o müsəlman, İngiltərəyə necə gedib çıxıb?

- Çox asan. O zaman bir şeyx kimi ingilis ruhanilərinin həyatı ilə maraqlanıb.

Qiyafəsini dəyişərək turistlərlə birlikdə salıb özünü Londona. Orada işin üstü açıldıktan sonra kişini verbovat eləyib, cibinə zorla ingilis pasportu basıblar.

Gözünə döndüyüm şeyx ikicə aya onların dilini öyrənərək başlayıb yazmağa. Gecədə bir komediya – necədir sizin üçün?! Ölənəcən alt-üst eləyib hökuməti də, quruluşu da...

Canəli yerində qurcalandı:

- Ə, bunu yaz da, qadan alım! Nəyi gözləyirsən?! Hazır bişmiş dissertasiyadır ki!..

- Var elə bir fikrim. Ancaq mən ölüm, başqa yerdə bu barədə danışmayın. Adamlara e'tibar yoxdur.

Buraya qədər dediklərimi Canəlinin yedişini görüb fantaziyama güc verdim:

- Hə.. Şekspir müsəlmandır, ona şübhə-filan ola bilməz! Atası da Muğandandır.

- Muğandandır! Onda biz eloğluyuq ki!

- Nə bilmək olar! Sabah onun sehrli sandığı açıldıktan sonra bəlkə lap qohum çıxdınız.

Canəli bu yerdə təbiətinə rəğmən gürşad bir qəhqəhə çəkib güldü.

Mauqli qonşumun bugünkü normasını da belə verdim, getdi.

***

Bazardan qayıdan arvad başılovlu içəri girdi.

- Ay Salman, heç bilirsən neyləmişən?! Abırdan saldın bizi bu qonşuların arasında! İndi müəllimin üzünə necə baxacağıq?! Ayıb deyil?..

- Müəllim kimdir? Nə xəbər eşitmişən? Açıq danışsana, nə olub?! – deyə arvadın belə həyəcan keçirməsindən heç nə anlamadım.

- Daha nə olacaq?! İndicə qonşulardan öyrəndim: sən demə, bizə gəlib- gedən o şlyapalı kişi ali

məktəb müəllimidir! Özü də elmlər namizədi!

Əvvəl bu sözə şübhə elədim. Sonra tərəddüd içində qaldım. Axırda inandım.

Bizdə məgər qoltuğundakı qovluğu dolu, şlyapalı başı Canəlininkinə bənzəyən “alimlər” azdırmı?
Biri də mənim qonşum!
